



CROWE PARTNER REVISJON AS
Postboks 1942 Vika
0125 OSLO

VÅR REFERANSE
23/6152

DERES REFERANSE

DATO
11.12.2023

Tilsynsrapport

1. Innledning

Finanstilsynet fører tilsyn med revisorer og revisjonsselskap, jf. finanstilsynsloven § 1 første ledd nr. 17.

Finanstilsynet varslet Crowe Partner Revisjon AS (revisjonsselskapet) i brev av 22. mai 2023 om tilsyn. Bakgrunnen for varslet var innrapportering fra bostyrer i et konkursbo.

Utgangspunktet for tilsynet er revisjonen av sentrale selskap som inngår i konsernstrukturen for årene 2017- 2021. Morselskapet hadde som virksomhet å investere i aksjer og andre verdipapirer. Foretaket har i perioden vært morselskap i et konsern hvor opptil 10 foretak har inngått. Revisjonsselskapet har vært revisor for konsernet siden 2017.

I varselet ble revisjonsselskapet bedt om å redegjøre for revisjonen av morselskap med datterselskaper. Revisjonsselskapets tilsvaret er datert 19. juni 2023.

Revisjonsselskapets tilsvaret på foreløpig tilsynsrapport ble mottatt 10. september 2023. Relevant informasjon i tilsvaret er hensyntatt der det er funnet riktig. Finanstilsynet registrer at revisor på de fleste av punktene erkjenner at dokumentasjonen er mangelfull og at revisor sine vurderinger burde kommet tydeligere frem i arbeidspapirene.

I den foreløpige tilsynsrapporten ba Finanstilsynet revisjonsselskapet om å oversende resultat for siste gjennomførte oppdragskontroll av samtlige oppdragsansvarlige revisorer. I tilsvaret opplyser revisjonsselskapet at oppdragskontroll etter ISQC 1 skulle vært gjennomført i 2022, men at den ble forskjøvet med ett år fordi den eksterne kontrollen fra DNR ble forskjøvet fra 2021 til 2022. Til dette vil Finanstilsynet bemerke at dette er to ulike typer kontroller ulikt formål og innretning. Den eksterne kvalitetskontrollen kan ikke erstatte den interne kontrollen i henhold til ISQC1 punkt 53. Selv om intern kvalitetskontroll ble gjennomført i 2023, er forholdet et brudd på revisjonsselskapet plikter etter revisorloven.

2. Begrensning

Tilsynet har vært begrenset til sentrale deler av revisjonen av konsernet med hovedvekt på følgende områder:

- Oppdragsvurdering
- Transaksjoner med nærstående
- Prosjektrevisjon
- Fortsatt drift
- Immaterielle eiendeler
- Kvalitetssikring

Tilsynet gjelder revisjonen av revisjonsoppdrag før ikrafttredelsen av ny revisorlov 1. januar 2021. Det er derfor henvist til gammel revisorlov av 1999. Etter ny revisorlov § 9-9 om oppdragsdokumentasjon så skal oppdragsdokumentasjonen oppbevares i minst fem år etter at revisjonsberetningen er avgitt. For revisjonen av årsregnskapene har revisjonsselskapet i hele perioden benyttet revisjonsprogrammet Maestro Revisjon.

Finanstilsynet har gjennomgått revisors dokumentasjon knyttet til aksept av revisjonsoppdragene for morselskapet og tre andre selskaper i konsernet.

3. Finanstilsynets gjennomgang av utført revisjon

Finanstilsynet har gjennomgått revisors dokumentasjon knyttet til risiko vurdering av utvalgte revisjonsoppdrag, for de utvalgte oppdragene. Risikovurderingene har normalt som utgangspunkt revisors opparbeides kunnskap om virksomheten og dens omgivelser samt informasjon fra tidligere revisor i forbindelse med aksept av oppdraget.

3.1 Risikovurdering

3.1.1 Faktum

I svar fra tidligere revisor i januar 2018 blir det opplyst om flere nummererte brev til selskapene samt delt følgende informasjon:

1. «Det har vært en del utfordringer med å få ledelsen i selskapene til å forstå viktigheten av å dokumentere utgifter hvor det skjer transaksjoner med nærstående»
2. «Det samme gjelder vedrørende selskap som er involvert i byggevirksomhet med tanke på evne/vilje til å sette av tilstrekkelig ressurser til å få gode periodiseringer på prosjektene i forkant av revisjonsbesøk».

Tidligere revisors erfaringer er en viktig informasjonskilde når ny revisor skal dokumentere sin vurdering av risikoen for vesentlige feil. Det følger av ISA 315 pkt. 5 at revisor skal utføre risikovurderingshandlinger for å danne grunnlag for å identifisere og anslå risikoer for vesentlig feilinformasjon på regnskaps- og påstandsnivå. Av ISA 315 pkt. A143 fremgår det at særskilte risikoer ofte er forbundet med vesentlige ikke-rutinemessige transaksjoner eller skjønnsmessige forhold. Skjønnsmessige forhold kan omfatte utarbeidelsen av regnskapsestimater der det foreligger en stor grad av målingsusikkerhet.

Prosjektbaserte virksomheter, som er tilfelle her, karakteriseres av ulike skjønsmessige forhold. Det følger av ISA 240 pkt. 31 at det alltid er en risiko for at ledelsen overstyrer virksomhetens kontroller og som følge av den uforutsigbare måten slik overstyring kan gjennomføres på, er det en risiko for vesentlig feilinformasjon som skyldes misligheter, og derav en særskilt risiko. Ifølge ISA 240 pkt. 26 skal revisor ved vurdering av risiko for misligheter ta utgangspunkt i antakelsen om at det foreligger risikoer for misligheter ved inntektsføring og vurdere hvilke typer inntekter, inntektstransaksjoner eller påstander som kan føre til slike risikoer.

I revisor sin risikovurdering er transaksjonsklassene varekjøp, kjøp til bruk i virksomheten og lønninger samt kontosaldoer tilvirkningskontrakter, lånegjeld og skyldige offentlige avgifter satt til medium risiko, mens resterende er vurdert til å være lav risiko. Presumpsjonen for at det er særskilt risiko knyttet til mislighetsrisiko ved inntektsføring er ikke tilbakevist gjennom dokumentasjon. Det forventes at risiko knyttet til ledelsens overstyring av kontroller alltid er klassifisert som en særskilt risiko. Til tross for informasjon mottatt fra tidligere revisors og bransjens risikoprofil har revisor ikke identifisert noen særskilt risiko på noen av oppdragene.

3.1.2 Finanstilsynets vurdering

Finanstilsynet mener at revisor ikke har gjennomført tilstrekkelig risikovurderingshandlinger som sikrer at tidligere revisors "bekymringsmelding" blir ivarettatt som en del av risikovurderingen, og heller ikke opparbeidet seg tilstrekkelig kunnskap om virksomheten og dens omgivelser, herunder kunnskap om virksomhetens internkontroll. Revisor har ikke identifisert noen særskilte risikoer til tross for at det i henhold til ISA 240 pkt. 26 og 31 er en presumpsjon for at det er mislighetsrisiko knyttet til inntekter og at ledelsens mulige overstyring av kontroller alltid regnes som en risiko. Det foreligger ingen dokumentasjon av revisor sin konklusjon knyttet til fraværet av særskilte risikoer.

I den påfølgende revisjonen har revisor har ikke utført revisjonshandlinger for å kontrollere hovedbokposterings slik det er krav om etter ISA 240 punkt 32. Uavhengig av revisors vurdering av risikoene for at ledelsen overstyrer kontroller, skal revisor blant annet utforme og gjennomføre revisjonshandlinger for å teste hensiktsmessigheten av posterings i hovedboken og andre justeringer som er foretatt ved utarbeidelsen av regnskapet, jf. ISA 240 punkt 33. Ved utformingen og gjennomføringen av revisjonshandlinger for slike tester skal revisor:

- a) Rette forespørsler til personer som er involvert i regnskapsrapporteringsprosessen vedrørende utilbørlige eller uvanlige aktiviteter knyttet til behandlingen av posterings og andre justeringer
- b) Velge posterings og andre justeringer som er foretatt ved slutten av en regnskapsperiode
- c) Vurdere behovet for å teste posterings og andre justeringer gjennom hele perioden. Revisor har kontrollert avslutningsposterings i forbindelse med utarbeidelse av årsregnskapet, men har ikke utført egne revisjonshandlinger for testing av manuelle bilag

Revisor har ikke planlagt eller bevisst utført uforutsigbare revisjonshandlinger slik det er krav om i ISA 240 punkt 30 c. Slike handlinger skal utføres, selv om ingen særskilt risiko er identifisert. I kommunikasjon med tidligere revisor rettes oppmerksomhet mot nummererte brev til ledelsens og tidligere revisor peker på utfordringer med riktig periodisering av prosjekter, svakheter knyttet til

timeregistrering og viktigheten av å dokumentere utgifter hvor det skjer transaksjoner knyttet til nærstående parter.

Finanstilsynet mener informasjon fra tidligere revisor ikke er tilstrekkelig hensyntatt i risikovurderingen. Forholdene omtalt gjelder ulike selskaper i konsernet, men regnskapene til de ulike selskapene ble ført internt av ansatte i konsern og derav var forholdene tidligere revisor tok opp relevante for revisjon av de respektive selskaper. Revisjon av prosjektbaserte virksomheter inkluderer flere skjønsmessige forhold, herunder estimerer på totale forventede kostnader, fremdriftsberegninger og ulike avsetninger knyttet til gjenværende kostnader med videre. Finanstilsynet mener det er uvanlig at det ikke er identifisert særskilt risiko knyttet til prosjektvirksomheten. Finanstilsynet mener forholdene er grovt brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 540 punkt 8.

3.2 Transaksjoner med nærstående

3.2.1 Faktum

I 2017 bestod konsernet av morselskapet og fem datterselskaper. I løpet av 2018 gjennomføres en omstrukturering hvor det opprettes et nytt underkonsern og morselskapet ble eier av 65% i underkonsernet. I forbindelse med denne konserninterne omstruktureringen solgte morselskapet aksjer i ett av sine tidligere direkte eide døtre for kr 8.000.000 basert på en ekstern verdsettelse og øvrige datterselskaper for til sammen kr 16.319.810. Transaksjonen ga en gevinst på kr 13.927.765 som ble resultatført i 2018 årsregnskapet og investering i datterselskaper ble aktivert i balansen med kr 11.260.966. Det oppstod også konsernfordringer på kr 9.217.927. Morselskapets konsernfordring ble så konvertert mot aksjer i underkonsernet. I 2019 fusjonerte to av konsernselskapene.

3.2.2 Finanstilsynets vurdering

Transaksjonsprinsippet er et av de grunnleggende prinsippene i regnskapsloven. Prinsippet sier at transaksjoner skal regnskapsføres til virkelig verdi av vederlaget på transaksjonstidspunktet. En formell transaksjon kan regnskapsmessig være å anse som ikke-reell, enten fordi den økonomiske risikoen i praksis ikke er overført, eller fordi partene i transaksjonen ikke er uavhengige, og virksomheten som overføres i praksis bare har fått en ny juridisk ”innpakning”. I enkelte slike situasjoner skal det foretas kontinuitetsgjennomskjæring. For selgeren blir det da ingen gevinst-/tapsberegning, og de balanseførte verdiene hos tidligere eier videreføres i det overtakende selskapet. En eventuell differanse mellom vederlag i annet enn aksjer og kontinuitetsverdien regnskapsføres som hovedregel mot egenkapitalen. Kontinuitetsgjennomskjæring er særlig aktuelt i omorganiseringer, især innenfor et konsern. De mest aktuelle situasjonene er fusjon, fisjon og konserninterne overføringer, inkludert overføring av virksomhet ved tingsinnskudd i et datterselskap.

Revisor konkluderer i sitt arbeidspapir og tilhørende sjekklister med at transaksjonene skal bokføres til virkelig verdi. Revisor har ikke dokumentert hva som underbygger konklusjonen. Problemstillingen knyttet til virkelig verdi versus kontinuitetsgjennomskjæring fremgår av dokumentasjonen som ikke som vurdert av revisor. Dette til tross for at transaksjonens art tilsier at kontinuitetsgjennomskjæring er aktuelt. Den juridiske omorganiseringen fremstår som salg av en eierandel til seg selv med en betydelig gevinst. Finanstilsynet mener at revisor ikke har utøvd tilstrekkelig profesjonell skeptisk holdning og i tilstrekkelig grad vurdert om transaksjonene nevnt

ovenfor burde vært regnskapsført til kontinuitet. Forholdet er brudd på ISA 550 punkt 18 – 25, jf. tidligere revisorlov § 5-2 første og annet ledd.

3.3 Morselskapet

3.3.1 Faktum

Ved aksept av revisjonsoppdraget i 2017 bestod konsernet av morselskapet og fire datterselskaper hvorav to var 100 % eid, ett 93,3 % eid og det siste eid med 90,2 %.

Hovedtall fra årsregnskapene:

2017

I årsregnskapet til morselskapet for 2017 er det balanseført en verdi på aksjer i datterselskaper med kr 1.585.280. Av note 2 til årsregnskapet fremgår det at andel egenkapital i døtre utgjør kr 11.298.342. Konsernfordringer utgjør kr 2.000.000. Andre langsiktige fordringer utgjør kr 802.335 og betalbar skatt kr 485.224. Egenkapital ved utgangen av 2017 var kr 2.474.085.

2018

I løpet av 2018 ble samtlige aksjer i døtre solgt med stor gevinst (kr 13.927.765). Fordringen ble konvertert til aksjer i det nye underkonsernet og balanseført med kr 11.260.966. Det fremgår av note 2 til årsregnskapet at andel egenkapital i utgjør kr 5.033.443 og at årets resultat i samme selskap var negativt med kr -199.718. Lån til selskap i samme konsern per 31.12.18 var kr 9.217.927 og lån til nærstående kr 1.034.232. Revisor har avstemt beløpene mot låneavtale og konkludert med at verdsettelse, presentasjon og klassifikasjon anses greit. Bokført egenkapital ved utgangen av 2018 var kr 19.324.253.

2019

Balanseført verdi på aksjer i datterselskap har økt med 2 millioner til kr 13.260.966. Det fremgår av note 2 til årsregnskapet at andel egenkapital i underkonsernet utgjør kr 1.012.471 og at årets resultat i samme selskap var negativt med kr -4.980.372. Lån til selskap i samme konsern per 31.12.18 var kr 6.612.637 og lån til nærstående kr 13.736. Revisor har avstemt beløpene mot låneavtale og konkludert med at verdsettelse, presentasjon og klassifikasjon anses greit. Bokført egenkapital i morselskapet ved utgangen av 2019 kr 19.297.688.

2020

Balanseført verdi på aksjer i datterselskap er redusert med 3 millioner til kr 10.260.966. Det fremgår av note 2 til årsregnskapet at andel egenkapital i underkonsernet var negativ med kr -1.946.216 og at årets resultat i samme selskap var negativt med kr -2.958.687. Revisor konkluderer i arbeidspapir med at «bokført verdi på investeringen i underkonsernet anses ikke berørt av vesentlig verdifall som ikke er forbigående per 31.12.20. Det er flere merverdier i underliggende selskap.» Lån til selskap i samme konsern utgjør kr 6.700.000. Revisor har avstemt beløpene mot låneavtale og konkluderte med at verdsettelse, presentasjon og klassifikasjon anses greit. Bokført egenkapital ved utgangen av 2020 var kr 14.963.058.

3.3.2 Finanstilsynets vurdering

Aksjer i datterselskaper skal i utgangspunktet etter NGAAP oppføres til kostpris, men dersom det foreligger verdinedgang som ikke kan forventes å være forbigående så skal aksjen nedskrives. I dette tilfelle er det mangler i revisjonsdokumentasjonen både knyttet til gevinsten som oppstod i 2018 og den påfølgende oppfølging av indikasjoner på varig verdinedgang (2019 og 2020).

For vesentlige eiendeler hvor det er knyttet høy risiko / særskilt risiko til verdsettelse, kreves det spesiell revisjonsmessig oppmerksomhet, jf. ISA 315 punkt 4 (e). Revisors mål er å innhente tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis for hvorvidt bokført kostpris kan underbygges med estimater knyttet til fremtidig inntjening. Disse estimatene skal være rimelige innenfor rammeverket for finansiell rapportering, jf. ISA 540 punkt 11. I dette tilfelle har revisor ikke dokumentert at det er innhentet verdivurderinger og at verdivurderingen med tilhørende estimater er revidert i henhold til ISA 540. For flere vesentlige investeringer, lån og fordringer foreligger det ikke dokumentasjon på revisors utførte revisjon av verdsettelse i revisjonsfilen. Finanstilsynet mener at det ikke er innhentet tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis for verdsettelsen, jf. ISA 200 punkt 17 og ISA 500 punkt 6. Når posten i tillegg er en vesentlig eiendel, blir mangelfull revisjon av posten å anse som et alvorlig brudd på revisors plikter, jf. ny revisorlov 9-4 første ledd, gml. lov § 5-2 annet ledd.

Revisor redegjør i sitt tilsvarende om ulike merverdier i enkelte av de underliggende datterselskapene samt øvrige vurderinger, men erkjenner samtidig at felles for de enkelte år er dokumentasjonen knyttet til utført revisjon og vurderinger for kortfattet. Finanstilsynet forholder seg til det som er dokumentert i arbeidspapirene i sin vurdering.

3.4 Underkonsernet

3.4.1 Faktum

Toppelskapet i underkonsernet ble stiftet som ledd i en større omstrukturering i 2018 hvor et av formålene var rendyrking av selskapene i konsernet. Foretaket ble etter omstruktureringen eid 65% av morselskapet og følgelig et datterselskap.

2018

Investering i datterselskaper har en balanseført verdi på til sammen kr 17.667.674 hvorav de to største investeringene er datter A med kr 9.599.619 og datter B med kr 5.742.300. Egenkapitalen til datter A per 31/12/2018 var kr 11.656.703 og årsresultat var negativt med kr -1.765.984. Datter A har selv investering i døtre med balanseført verdi kr 8.130.000, hvorav ett foretak var aktivert med kr 8.000.000 etter kjøp av aksjer og gjeldskonvertering basert på en ekstern verdsettelse. Note 3 til årsregnskapet viser at andel egenkapital i datterselskap var kr 1.910.054 per 31/12/2018.

Revisjonen av datterselskap B for 2018 resulterte i en avslutningsposter på kr 5.000.000 grunnet kostnadsoverskridelser i et større prosjekt. Årsregnskapet til datterselskap B viste et negativt årsresultat på kr -685.206 og en egenkapital på kr 1.057.977. Revisor konkluderer i sitt arbeidspapir at det ikke er noen kjente nedskrivningsindikatorer knyttet til datterselskapene uten nærmere begrunnelse.

2019

Aksjene i datterselskap B ble nedskrevet i sin helhet med kr 5.742.299 mens aksjene i datterselskap A står oppført i årsregnskapet til uendret verdi (kr 9.599.619). Det fremgår av note 2 til årsregnskapet til underkonsernet at andel egenkapital i datterselskap A utgjør kr 5.836.002. Datter selskap A har i 2019 et negativt årsresultat på kr -2.527.186 og en bokført egenkapital på kr 8.754.003. Datterselskap A innfusjonerte i 2018 et annet konsernselskap og derav ble det oppført en goodwill i regnskapet til underkonsernet på kr 6.265.021 som avskrives over 5 år.

2020

Årsregnskapet har et negativt resultat på kr -8.617.470 og en negativ egenkapital med kr -7.311.056. Aktivert investeringer i datterselskap utgjorde kr 8.385.422. Det fremgår av note 2 til årsregnskapet at andel egenkapital datterselskaper totalt var kr 4.862.834. Datterselskap A hadde en aktivert goodwill på kr 3.409.716 mens årsresultatet var negativt med kr -9.095.835 samt egenkapitalen var negativ med kr -341.832. Revisor konkluderer med at det er merverdier utover bokført verdi og at det ikke er nedskrivningsindikatorer. Konklusjonen er ikke nærmere underbygget eller dokumentert.

3.4.2 Finanstilsynets vurdering

Aksjer i datterselskaper skal i utgangspunktet oppføres til kostpris, men dersom det foreligger verdinedgang som ikke kan forventes å være forbigående så skal aksjen nedskrives. Når det foreligger verdinedgang f.eks. på grunn av svake resultater, må det følgelig vurderes om verdinedgangen kan forklares med engangshendelser eller om den kan være av varig karakter. I dette tilfelle er det flere indikasjoner på varig verdinedgang. For vesentlige eiendeler hvor det er knyttet høy risiko / særskilt risiko til verdsettelse, kreves det spesiell revisjonsmessig oppmerksomhet, jf. ISA 315 punkt 4 (e). Revisors mål er å innhente tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis for hvorvidt bokført kostpris kan underbygges med estimater knyttet til fremtidig inntjening. Disse estimatene skal være rimelige innenfor rammeverket for finansiell rapportering, jf. ISA 540 punkt 11. I dette tilfelle har revisor ikke dokumentert at det er innhentet verdivurderinger. Finanstilsynet mener at revisor skulle ha innhentet slik dokumentasjon og at verdivurderingen med tilhørende estimater skulle vært revidert i henhold til ISA 540. For flere andre vesentlige investeringer, lån og fordringer foreligger det ikke dokumentasjon på at revisor har utført revisjon av verdsettelse. Finanstilsynet mener at det ikke er innhentet tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis for bokført verdi, jf. ISA 200 punkt 17 og ISA 500 punkt 6. Når postene i tillegg utgjør en vesentlig andel av selskapets egenkapital blir mangelfull revisjon av postene å anse som et grovt brudd på revisors plikter, jf. ny revisorlov 9-4 første ledd, gml. lov § 5-2 annet ledd.

3.5 Datterselskap B

3.5.1 Faktum

Selskapet ble stiftet 2007 og virksomheten består av prosjektleveranser, herunder totalentrepriser i næringsbygg for ulike byggherrer. Datterselskapet har ikke selv operativt bygningsmannskap til å utføre arbeidene, men anskaffet underleveranser fra ulike utførende aktører samt tjenester fra øvrige konsernselskaper.

2017

Revisjon av datterselskapet var et nytt oppdrag i 2017. Selskapet hadde driftsinntekter på kr 47.921.131, et årsresultat på kr 2.339.753 og egenkapital på kr 5.742.183. Årsregnskapet ble avlagt 8. juni 2018 og revisjonsberetningen ble datert 26. juni 2018. Totalt 3 prosjekter, som utgjør 75 % av total omsetning, er valgt ut for kontroll mot kontrakt og kalkyle.

2018

Selskapet inngikk større prosjektavtaler med økende kompleksitet og mer profesjonelle kontraktsparter. Innretningen til datterselskap B er den samme med liten administrasjon og innkjøp av tjenester fra underleverandører. Selskapet hadde i 2018 en omsetning på kr 102.134.664, et negativt årsresultat på kr -685.206 og en egenkapital på kr 1.057.977. Årsregnskapet ble avlagt 30.

juni 2019 og revisjonsberetningen ble datert 30. juni 2019. Totalt 2 prosjekter, som utgjør 52 % av total omsetning, er valgt ut for kontroll mot kontrakt og kalkyle.

2019

Den negative trenden fortsetter i 2019 og noen av de største prosjektene ender med betydelige tap. Revisor utsteder et nummerert brev til ledelsen i selskapet 12. februar 2020 med orientering om styrets handleplikt ved tapt egenkapital og en anbefaling til styret om å treffe nødvendige tiltak for å sikre at egenkapitalen og likviditeten i prosjektselskapet ble forsvarlig utfra driften. Revisor utsteder ytterligere nummerert brev til ledelsen datert 4. juni 2020 hvor det fremgår at revisor er kjent med at driften i selskapet er midlertidig stanset og at selskapet er avhengig av å inngå en langsiktig avtale med leverandørene om utsatt betaling. Selskapet hadde i 2019 en omsetning på kr 77.777.906, et negativt årsresultat på kr -12.006.296 og en negativ egenkapital på kr -10.948.318. Årsregnskapet ble avlagt 5. juni 2020 og revisjonsberetningen ble datert 5. juni 2020 med presisering om vesentlig usikkerhet knyttet til fortsatt drift.

Utvikling resultat og egenkapital er som følger:

	Datterselskap B
Årsresultat 2017	2.339.753
EK 31.12.2017	5.742.183
Årsresultat 2018	- 685.206
EK 31.12.2018	1.027.977
Årsresultat 2019	-12.006.296
EK 31.12.2019	-10.948.318

Revisor har for revisjonen av årsregnskapet for 2019 tatt opp forholdet om tapt aksjekapital og opplyst om styrets handleplikt i nummererte brev til datterselskap B den 12. februar 2020 og 5. juni 2020. Revisjonsberetning for 2019 er datert 5. juni 2020 med presisering om at det foreligger vesentlig usikkerhet om fortsatt drift. Revisors fortsettelsesvurdering for 2020 er utført av medarbeider 4. juni 2020 og kvalitetssikret av oppdragsansvarlig revisor samme dag. Revisor har ikke dokumentasjon for at det i perioden etter dato for det første nummererte brevet og frem til fortsettelsesvurdringen i juni 2020 er fulgt opp om styret har ivaretatt sine plikter i henhold til handleplikten i aksjeloven.

3.5.2 Finanstilsynets vurdering

For 2018 er to prosjekter valgt ut for detaljkontroll, som utgjør kr 62.596.149 av totale prosjektinntekter på kr 100.884.602, dvs. 62%. Det er ikke utført revisjonshandlinger for å dekke gjenværende populasjon. For et av prosjektene som er valgt ut for kontroll (80037) er det konstatert at inntektsført beløp i regnskapet med kr 9.000.558 avviker mot kontraktssum på kr 6.550.000 uten at påstanden gyldighet er kontrollert gjennom verifisering av beløpet mot eventuelle endringsordre. For det andre prosjektet som er kontrollert (80043) er det avdekket store kostnadsoverskridelser. Revisor vektlegger samtaler med klient som hevder at prosjektet vil avsluttes med et netto resultat på ca. kr 200.000. I årsregnskapet for 2018 ble prosjektet nedskrevet med kr 5.081.414 slik at resultatfortjenesten for prosjekter ble lik null. Resultatrapport for prosjektet per 30. april 2019 skrevet ut 27. mai 2019, dvs. før revisjonsberetningen ble avgitt, viste et negativt resultat på kr - 3.707.098 hittil i 2019. Revisor mottok via e-post fra daglig leder i datterselskap B den 29. juni 2019 en etterkalkyle for prosjektet som viser et netto tap på kr 2.051.455. Revisor legger ved

avgivelse av revisjonsberetningen 30. juni allikevel til grunn ledelsens forventning om at prosjektet vil gi et null resultat. Det fremgår av prosjektoversikten for 2019, som revisor hadde tilgjengelig på tidspunktet revisjonsberetningen avgis, at det er "ikke allokerte" andre driftskostnader med kr 1.285.574. Av prosjektoversikten for 2018 fremgår det at "ikke allokerte andre driftskostnader" utgjør kr 8.838.982. Det er i tillegg "ikke allokerte" inntekter og lønnskostnader på hhv. kr 3.361.591 og kr 1.221.527, dvs. netto "ikke allokerte" kostnader med kr 6.698.919. Revisor har ikke utført revisjonshandlinger for å kontrollere fullstendigheten av prosjektkostnader og registrering mot korrekt prosjekt. Ettersom det er betydelige kostnader som ikke er allokert til prosjektkode vil det være risiko for at prosjekter kan være i netto tap uten at dette avdekkes og blir avsatt for i regnskapet.

For prosjekter som er ferdigstilte i perioden vil det som regel være gjenværende kostnader i form av ikke mottatte fakturaer eller mindre oppfølging som krever interntid. Revisor har ikke utført revisjonshandlinger for å verifisere at det er avsatt tilstrekkelig i årsregnskapet for gjenværende kostnader. Finanstilsynet mener at revisor ikke har utøvd tilstrekkelig profesjonell skepsis og at dette er et brudd på Revisorloven §9-4 fjerde ledd og ISA 200 punkt 15. Finanstilsynet mener at det også er andresvakheter ved revisjonen av inntekter, herunder revisjon av prosjekter med flere skjønsmessige forhold/estimer.

- 1) Finanstilsynet mener at revisor ikke har opparbeidet en tilstrekkelig forståelse av inntektsprosessen og tilknyttede interne kontroller, herunder vurdering av kontrollenes utforming og implementering. Det vises til revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 315 punkt 11-13.
- 2) Revisor har ikke identifisert og vurdert risikoen for vesentlig feilinformasjon som skyldes misligheter i inntektsføringen slik det er krav om i ISA 240 punkt 27.
- 3) Det er ikke innhentet tilstrekkelig og hensiktsmessige revisjonsbevis for fullstendighet av inntekter.
- 4) Det er benyttet stikkprøver ved revisjon av inntekter. Populasjonens fullstendighet og begrunnelsen for utvalget er i liten grad begrunnet og revisor har ikke vært bevisst på om stikkprøvene kan gi revisjonsbevis for hele populasjonen eller kun for de gjennomførte detaljkontroller. Finanstilsynet mener revisor ikke har innhentet tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis som underbygger konklusjonen i revisjonsberetningen. Finanstilsynet mener at det foreligger grove brudd på revisorloven §§ 5-2 annet ledd og § 5-3, jf. ISA 315, 330, 500, 530 og 240.
- 5) Ved revisjon av inntekter har revisor foretatt analytisk substanshandling uten å oppnå tilstrekkelig kvalitet på analysen etter kravene i henhold til ISA 520 punkt 5 (a) til (d). Det fremgår ikke av dokumentasjon at revisor har tatt stilling til egnetheten av den analytiske substanshandlingen, evaluert påliteligheten av data, utarbeidet en forventning, eller fastsatt hvor stort avvik mellom registrerte beløp og forventede verdier som kan aksepteres uten videre undersøkelser. Finanstilsynet mener at det foreligger betydelige svakheter i gjennomføringen av bruttofortjenesteanalysen, hvilket medfører at den gir begrenset med revisjonsbevis. Gjennomføringen av bruttofortjenesteanalysen oppfyller ikke kravene i ISA 520 punkt (a) til (d), og heller ikke ISA 500 punkt 9.

Revisor har i revisjonsberetningen for 2019 fastslått at det foreligger usikkerhet knyttet til fortsatt drift. Finanstilsynet mener at revisjonen av forutsetningen for fortsatt drift ikke er utført i henhold til kravene i ISA 570. I selskaper der revisor har påpekt at styret er i en situasjon der det er handleplikt etter aksjeloven må revisor følge opp at styret faktisk har iverksatt tiltak for å ivareta handleplikten. Dette innebærer også at revisor må innhente perioderegnskap for å følge opp den

økonomiske utviklingen. I denne saken har revisor ventet til etter at revisjonsberetning er avlagt 5. juni før regnskaper er innhentet for 2020. Det er Finanstilsynets mening alt for sent i den foreliggende situasjonen og det er ikke innhentet tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis vedrørende riktigheten av ledelsens bruk av fortsatt drift forutsetningen ved utarbeidelse og presentasjon av regnskapet. Finanstilsynet mener at forholdet er brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 570 og § 5-3. Det vises også til revisorloven § 5-6.

3.6 Datterselskap C

3.6.1 Faktum

Datterselskap C var i 2017 eid av morselskapet med 90,2% og leverte snekkertjenester til prosjektene til datterselskap B.

2017

Selskapet hadde i 2017 en omsetning på kr 13.794.626, et negativt årsresultat på kr -86.865 og en egenkapital på kr 1.997.137. Utsatt skattefordel var aktivert med kr 44.531

2018

Årsregnskapet for 2018 viser driftsinntekter på kr 8.836.914, et negativt årsresultat på kr -262.157 og egenkapitalen utgjorde kr 1.734.979. Utsatt skattefordel var aktivert med kr 115.795. Datterselskap C ble solgt fra morselskapet til underkonsern.

2019

Datterselskap C fusjonerer med Datterselskap D, som var overtakende selskap. Årsregnskapet for 2019 viser driftsinntekter på kr 22.600.324, et negativt årsresultat på kr -2.527.186 og sum egenkapital kr 8.754.003. I balansen til overtakende selskap ble det aktivert goodwill på kr 4.649.612 som følge av fusjonen.

3.6.2 Finanstilsynets vurdering

For å balanseføre utsatt skattefordel skal foretaket kunne dokumentere at det er forsvarlig å balanseføre en utsatt skattefordel, jf. NRS 8 punkt 2.4. Det må sannsynliggjøres en fremtidig skattepliktig inntekt eller skattetilpasning som gjør at det er mulig å benytte fordelene i nær fremtid for at den skal ha full verdi. Revisor har ikke dokumentert handlinger eller vurderinger av om grunnlaget for å balanseføre utsatt skattefordel er til stede.

Goodwill er bokført til en verdi av kr 4.649.612, og er dermed vesentlig for årsregnskapet. Goodwillen er oppstått som følge av en intern omorganisering. Det vises til punkt 3.2 over. Det stilles uansett strenge krav til vurdering av bokført verdi av denne posten i årsregnskapet. Finanstilsynet mener at revisor skulle ha ansett ledelsens verdivurdering som et estimat med høy usikkerhet, vurdert om det forelå særskilt risiko, jf. ISA 540 punkt 10 og 11, og håndtert risikoen i samsvar med det. Dette ville blant annet inkludert en vurdering og dokumentasjon av metoden og de forutsetninger ledelsen legger til grunn, jf. ISA 540 punkt 8c, og en særskilt vurdering av ledelsens objektivitet i samsvar med ISA 540 punkt 21. Følgende dokumentasjon ligger i revisjonsfila for 2019: *"dette er i forbindelse med salget av TB til EB i 2018. Goodwill er aktivert og avskrives over 5 år. Avskrives for 1.1.2019-fusjon."* For Finanstilsynet fremstår det som om regnskapsposten i realiteten er urevidert og det foreligger ikke revisjonsbevis for at regnskapsposten

goodwill er ført opp med riktig verdi. Det foreligger brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd jf. ISA 200 punkt 17 og ISA 500 punkt 6 og Finanstilsynet mener forholdet er grovt.

4. Finanstilsynets konklusjon

Finanstilsynet har avdekket vesentlige mangler i revisjonsutførelsen. Flere av manglene beskrives i denne rapporten som grove og det foreligger gjentatte brudd på revisorloven. Revisjonen ble gjennomført før ikrafttreddelsen av ny revisorlov. Finanstilsynets vurdering av alvorligheten i bruddene er at bruddene etter ny revisorlov kunne dannet grunnlag for administrative tiltak overfor revisjonsselskapet/utpekt oppdragsansvarlig revisor, jf. ny revisorlov kapittel 14.

Revisjonsselskapet har i sitt tilsvarende gitt utfyllende opplysninger om utført revisjon og disse opplysningene er hensyntatt hvor aktuelt. Revisjonsselskapet har videre listet opp konkrete tiltak som skal gjennomføres for å sikre at mangelfull revisjon som beskrevet i tilsynsrapporten ikke gjentas. Dette gjelder både aksept & fortsettelses rutiner og poster med høyt innslag av skjønnsmessige vurderinger, jf. kravene i ISA 540. Finanstilsynets forutsetter at revisjonsselskapet har iverksatt tiltakene i forkant av årsoppgjøret 2023.

For Finanstilsynet

Anders Grini
konstituert seksjonssjef

Stein Erik Rotegård
seniorrådgiver

Dokumentet er godkjent elektronisk og har derfor ikke håndskrevne signaturer.